

А. Гиренко, соискатель
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

МИРОВОЙ ОПЫТ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ СЕТЕЙ

Исследован опыт стран с различным уровнем развития экономик по формированию инновационных сетей. Проанализированы теоретические концепции формирования инновационной сети. Выделены основные стейкхолдеры и определена их роль в формировании и функционировании инновационных сетей. Выявлено особенности формирования инновационных сетей в странах с разным уровнем развития экономики и тенденции в формировании инновационных сетей в условиях современного развития мировой экономики и бизнеса.

Ключевые слова: инновационная сеть, предпосылки, факторы, опыт, стейкхолдеры.

A. Girenro, Ph.D. Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

GLOBAL PRACTICE IN INNOVATION NETWORKS FORMATION

This paper observes the experience of countries with different levels of economic development and establishment of innovative networks. The theoretical concept of formation of innovation networks is analyzed. The main stakeholders are determined and their role clearly defined in formation and functioning of innovation networks. The specific features of formation of innovation networks are defined in countries with different levels of economic development and trends in formation of innovation networks in the modern world economy and business.

Ключевые слова: innovation network conditions, factors, experience, stakeholders.

УДК 339.9.012.421

О. Крiнцин, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МЕХАНІЗМИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ РИНКІВ ПОСЛУГ КРАЇН АСЕАН

Сектор послуг є важливою складовою частиною будь-якої сучасної економіки. Він вносить безпосередній і значний внесок в доходи і створення нових робочих місць, а також має важливий внесок в інші сектори економіки. Деякі базисні послуги, такі як енергетика, фінанси, телекомунікації та транспорт мають суттєве значення для міжнародної конкурентоспроможності сільськогосподарських і промислових виробників, в той час як охорона здоров'я, освіта, водопостачання мають безпосереднє відношення до досягнення скорочення бідності і досягнення цілей довгострокового розвитку.

Ключові слова: міжнародна торгівля, торгівля послугами, лібералізація, АСЕАН, Економічне співтовариство АСЕАН, Угода АСЕАН з торгівлі послугами (АТІСА).

Дві події в 1990-і роки різко змінили традиційну точку зору стосовно торгівлі послугами. По-перше відбулося поширення глобальних виробничо-збутових ланцюжків, де міжнародна фрагментація виробництва передбачає виробничу діяльність, в тому числі супутні послуги, що може бути розташована в різних місцях або країнах, збільшуючи відстань між виробниками і кінцевими споживачами послуг. По-друге була революція в області інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ), яка передбачає швидкий ріст мобільності і можливостей реалізації послуг з появою Інтернету. Обидві події збільшили масштаби зростання продуктивності та обсяги торгівлі послугами.

Цифрові технології дозволили послугам стати більш глобальними. Крім того, все більша частина послуг може бути збережена і реалізована в цифровому вигляді, уникаючи звичних для товарів торговельних бар'єрів. Проте, це не означає, що торгівля послугами менш обмежена. Навпаки, торгівля послугами носить більш складний характер, оскільки існує різноманіття нормативних положень в рамках компетенції різних органів, що ускладнює моніторинг торгівлі. Проте, послуги стали подекуди схожими на виробництво товарів в тому сенсі, що вони отримують вигоду від технічного прогресу, а також їх вартість залежить від економії на масштабі, агломерації, мереж і поділу праці. Що важливіше, ці складні послуги в основному вимагають цифрової мобільності робочої сили, яка забезпечує можливість щодо інноваційного, високотехнологічного створення робочих місць в країнах з низьким і середнім рівнем доходу.

Зростаюче значення послуг в світовій економіці в даний час обумовлене високим попитом з боку споживачів і виробників, а також міжнародною торгівлею. Пропорційно зростанню доходів, попит споживачів на особисті і рекреаційні послуги, а також послугомістку продукцію також зростає, в той час як виробники шукають більш спеціалізовані і складні підходи до надання

професійних консультацій. Частина цих вимог задовольняється за допомогою міжнародної торгівлі, оскільки послуги в сучасному світі також стали елементом ЗЕД. Посилення фрагментації виробничих процесів в глобальних ланцюжках вартості, поряд з досягненнями в області інформаційних і телекомунікаційних технологій, в тому числі дигіталізація контенту, дозволило багатьом видам послуг, що раніше вважалися виключно для внутрішнього споживання, постачатися на міжнародному рівні. Крім того, такі фундаментальні послуги, як транспорт, логістика, телекомунікації та фінансові є невід'ємною складовою роботи глобальних ланцюжків доданої вартості, та виступають в якості поєднувального елемента, який робить можливим виробничу діяльність, що буде здійснюватися в декількох країнах. Міжнародний досвід свідчить про те, що розширення торгівлі послугами пов'язано зі збільшенням доходів на душу населення і більш високою продуктивністю.

Економіки країн АСЕАН не є винятком з цих тенденцій. У той час як їх швидке зростання за останні чотири десятиліття в значній мірі було зумовлено високим рівнем експорту продукції обробної промисловості, сектор послуг і торгівлі послугами почав набувати важливості не так давно. В середньому, на послуги припадало більш ніж 40 відсотків від загального обсягу доданої вартості та 50 відсотків від загального числа зайнятих в державах – членах АСЕАН. Торгівля послугами також різко зросла. Вимірюючи торгівлю в розрізі доданої вартості, частка послуг в загальному обсязі експорту збільшується у всіх країнах АСЕАН, за винятком Індонезії.

Послуги відіграють важливу роль в інших секторах економіки та експорті. Відтак, багато послуг, такі як фінанси, транспорт і комунікації, є базисними, та підкріплюють інші виробничі процеси. Крім того, торгівля послугами може сприяти зміцненню конкуренції шляхом забезпечення доступу до життєво важливих виробничих ресурсів при менших витратах.

Регіональна економічна інтеграція АЕС, що створює потенційний ринок для населення у понад 620 мільйонів людей і 2,5 трлн. дол. валового внутрішнього продукту, відкриває нові можливості для використання і торгівлі послугами для забезпечення зростання продуктивності і доходів. Послуги складають від 40 до 70 відсотків від валового національного доходу економік країн АСЕАН [8].

Незважаючи на ці можливості, країни АСЕАН ще не усвідомили весь свій потенціал у сфері послуг, враховуючи рівень їх доходів і розвитку. Незважаючи на те, що зростання у сфері послуг почало стрімко зростати лише останнє десятиліття, частка послуг у ВВП залишається відносно низькою для АСЕАН (в середньому менше половини) в порівнянні з країнами інших регіонів (більш ніж 60 відсотків в Латинській Америці, Східній Європі і на Близькому Сході).

Крім того, держави – члени АСЕАН в основному експортують "традиційні послуги", такі як транспортні та туристичні. Менш успішними були намагання у пошуку нових можливостей в сфері послуг, таких як інформаційні технології (ІТ) та бізнес послуг. Філіппіні і Сінгапур є основними винятками в цьому регіоні. В останні роки експорт ІТ – послуг та аутсорсинг бізнес – процесів у Філіппінах можна вважати історією успіху. Значне зростання експорту з Сінгапуру професійних та інших бізнес – послуг почалося ще з середини 1990 – х років.

Держави – члени АСЕАН досягли прогресу в лібералізації торгівлі та інвестицій у сфері послуг згідно Угоди АFAS [9], але все ще є місце для поліпшення з точки зору галузевого охоплення і глибини зобов'язань. Посилені цілями, визначеними в ході переговорів, та викладеними в Концепції АЕС, Угода АFAS забезпечила надійну платформу для зниження формальних обмежень на торгівлю послугами. Вісім раундів переговорів зобов'язали держави – члени АСЕАН спростити торгівлю послугами більше, ніж зобов'язання, прийняті в рамках ГАТС. Слід зауважити, що двосторонні угоди, укладені деякими країнами АСЕАН з іншими країнами за межами регіону більш широкі з точки зору галузеве охоплення і глибини зобов'язань за АFAS.

Завершення внутрішньо-регіональної лібералізації торгівлі послугами та руху інвестицій, як це передбачено в Концепції АЕС [10], створить основу для формування Економічного співтовариства АСЕАН. Це спричинить процес видалення всіх обмежень щодо доступу до ринків і усунення дискримінаційних заходів, в тому числі обмежень стосовно іноземного капіталу.

Зняття кількісних і дискримінаційних обмежень або формальних обмежень не буде достатнім для інтеграції регіональної торгівлі послугами, якщо нормативні бар'єри, що не входять в порядок денний переговорів, не будуть розглядаються. Навіть, якщо зобов'язання щодо сектору послуг будуть здійснюються в повній мірі, ряд обмежень в торгівлі послугами залишатиметься. У той час, як усунення кількісних і дискримінаційних обмежень сприятиме скороченню формальних бар'єрів в торгівлі в рамках АСЕАН, нормативні бар'єри будуть, що не входять до зобов'язань в рамках Угоди можуть лишитися. У регіоні увагу було зосереджено на усунення формальних бар'єрів для торгівлі та інвестицій у сфері послуг, але країни АСЕАН приділяють мало уваги скоординованій регуляторній політиці в сфері послуг.

Нормативно-регуляторне співробітництво може бути більш важливим для країн АСЕАН. Незважаючи на те, що регуляторні питання в значній мірі поза межами роботи АFAS, процес інтеграції послуг в АСЕАН може грати позитивну роль у зміцненні якості регулювання і управління у сфері послуг. Для всіх держав – членів АСЕАН,

за винятком Сінгапуру, нормативні питання лишаються слабо опрацьованими з моменту вступу в силу Угоди АFAS. Для країн з низьким рівнем доходу у регіоні, проблеми, в контексті поліпшення якості регулювання досі актуальні. Для подолання цих проблем буде необхідна підтримка більш сильних партнерів по Асоціації, а також інституцій з належним рівнем знань та досвіду.

Країни АСЕАН мають продовжувати співпрацю в контексті регулювання на двох рівнях. По-перше, співпраця на горизонтальному рівні може вимагати створення спільних загальних принципів, що будуть відноситися до внутрішнього регулювання у галузі торгівлі послугами та інвестицій. Щонайменше, держави-члени АСЕАН можуть визнати, що національні закони і правила повинні відповідати певним принципам гарного регулювання, таких як прозорість, можливість консультування (як приватного, так і міжвідомчого), належного рівня ефективності процесів. Погодження таких спільних регулюючих цілей є важливим кроком у напрямку забезпечення більшої узгодженості нормативно-правової бази та можливого взаємного визнання ліцензій та дозволів. По-друге, більш докладні нормативні принципи мають бути розроблені на галузевій основі, зокрема, для окремих надмірно зарегульованих видів послуг. Це було б логічним продовженням діяльності, вже зробленої в рамках АСЕАН стосовно таких послуг, як авіа перевезення і окремих фінансових послуг. Інші сектори ключових видів послуг, які б отримати велику користь від спільних регіональних правил включають наземні і водні перевезення, телекомунікації та професійні послуги.

Для того, щоб досягти прогресу, порядок денний інтеграції послуг в АСЕАН має бути більш всеосяжним, виходити за рамки зняття формальних обмежень та охоплювати співпрацю в галузі регулювання виконання зобов'язань. Торгівля послугами може бути як збільшена за рахунок частки від загального обсягу торгівлі, а також бути диверсифікована та спрямована на нові і більш динамічні види діяльності, як наприклад, бізнес – послуги, професійні послуги, а також на послуги, що відносяться до інформаційно – комунікаційних технологій (ІКТ) та тих, що сприяють ІКТ. Незважаючи на прогрес, досягнутий в контексті включення послуг до порядку денного інтеграції та успіху в підвищенні рівня обов'язкових зобов'язань, існує необхідність зменшити рівень обмежень, що стосується цілого ряду секторів і країн регіону. Крім того, існує необхідність зменшити нормативну гетерогенність і поліпшити адміністрування регулювання послуг по всьому регіону [6].

Після запуску співтовариства АСЕАН в 2015 році, лідери АСЕАН прийняли стратегію "Бачення до 2025 року" [7] та Концепцію Економічного співтовариства АСЕАН до 2025 року [5] в ході 27-го саміту АСЕАН у листопаді 2015 року в Куала-Лумпур, Малайзія. Бачення АСЕАН до 2025 спрямована на реалізацію політично згуртованого, економічно інтегрованого, соціально відповідального середовища, що дійсно буде зорієнтоване на інтересах громадян країн-членів АСЕАН.

Мета стратегії полягає в подальшому розширенні і поглибленні інтеграції послуг в рамках АСЕАН, інтеграції регіону в глобальні ланцюжки поставок, як товарів так і послуг, а також підвищенні конкурентоспроможності держав-членів в сфері послуг. Розвинутий сектор послуг сприятиме промислового розвитку, інноваціям та ефективності виробництва. Кінцевим результатом має стати максимізація потенційного вкладу сектора послуг в економічний розвиток і зростання.

Шляхом наступних раундів переговорів у рамках АСЕАН згідно рамкової угоди по послугах (АFAS), регіон має на меті продовжувати розширювати охоплення і

знизили обмеження доступу до ринку і національного режиму в різних секторах послуг. Наступним завданням на порядку денному є посилення переговорів і впровадження Угоди з торгівлі послугами (ATISA) в якості інструменту подальшої інтеграції секторів послуг в регіоні.

Сектор послуг надалі буде інтегрований згідно виконання положень Угоди ATISA в контексті:

- Перегляду існуючих обмежень;
- Зміцнення механізмів залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в секторах послуг не обмежуючись участю іноземного капіталу для підтримки глобальних ланцюгів створення доданої вартості;
- Дослідження альтернативних підходів лібералізації послуг;
- Запровадження сприятливого внутрішнього регулювання для забезпечення конкурентоспроможності сектора послуг, з урахуванням інших неекономічних цілей;
- Розгляду питання розробки галузевих програм розвитку;
- Підвищення технічного співробітництва в сфері послуг для розвитку людських ресурсів (HRD), спільної діяльності з просування заходів по залученню ПІІ в секторі послуг, а також обміну передовим досвідом.

А. Криницький, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

МЕХАНИЗМЫ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ РЫНКОВ УСЛУГ СТРАН АСЕАН

Сектор услуг является важной составной частью любой современной экономики. Он вносит непосредственный и значительный вклад в доходы и создание новых рабочих мест, а также важный вклад в другие секторы экономики. Некоторые базовые услуги, такие как энергоснабжение, финансы, телекоммуникации и транспорт имеют существенное значение для международной конкурентоспособности сельскохозяйственных и промышленных производителей, в то время как здравоохранение, образование, водоснабжение имеют непосредственное отношение к достижению сокращения бедности и достижения целей долгосрочного развития.

Ключевые слова: международная торговля, торговля услугами, либерализация, АСЕАН, Экономическое Содружество АСЕАН, Соглашение АСЕАН по торговле услугами (ATISA).

A. Krinitsyn, PhD student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

MECHANISMS OF SERVICES MARKETS LIBERALISATION IN ASEAN

The service sector is an important part of any modern economy. It makes direct and significant contribution to income and job creation, and also has an important contribution to other sectors of the economy. Some basic services such as energy supply, finance, telecommunications and transport are essential for the international competitiveness of the agricultural and industrial producers, while health, education, water supply are directly related to the achievement of poverty reduction and long-term development goals.

Keywords: International trade, trade in services, liberalization, ASEAN, the ASEAN Economic Community, ASEAN Trade in Services Agreement (ATISA).

УДК 331.91.

Ю. Сікорський, здобувач

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ТА РЕЖИМІВ МОБІЛЬНОСТІ ВНУТРІШНЬОКОРПОРАТИВНОГО РИНКУ РОБОЧОЇ СИЛИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Анотація: У даній статті розглядається питання взаємодії міжнародної мобільності корпоративних фахівців зі зростанням економіки знань в межах "гнучкої" капіталістичної системи. У зв'язку з тим, що телекомунікаційні технології трансформують економіку, транснаціональні організації мають змогу використовувати стратегії мобільності, які впливають на роботу і життя висококваліфікованих фахівців і членів їх сімей. Аналіз підтверджує, що моделі мобільності у інформаційно-насичених галузях промисловості є більш динамічними, нестійкими та непередбачуваними – одним словом, більш "гнучкими" – ніж ті, які відносяться до звичайних або розвинених галузей.

Ключові слова: економіка знань, гнучкість, мобільність, міжнародна трудова міграція, експатріанти, інформаційно-комунікаційні технології, управління персоналом.

Присутність науки і техніки у розвинених суспільствах суттєвим чином змінила характер роботи і життя [2; 3]. Велика перевага інтелектуальних здібностей над фізичними ресурсами в даний час є ключовою особливістю постіндустріального управління, пов'язаного з більш високим рівнем продуктивності за рахунок автоматизації та інтеграції систем [7]. На додаток до цього, знання як високовартісний товар у засобах масової інформації та освіти, в даний час відфільтровує виробничі

Список використаних джерел

1. World Trade Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/wtr_e.htm.
2. WTO Annual Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/annual_report_e.htm.
3. The Global Enabling Trade Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-enabling-trade-report-2014>.
4. World Economic Situation and Prospects [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/>.
5. ASEAN Economic Community Blueprint 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asean.org/storage/images/2015/November/aec-page/AEC-Blueprint-2025-FINAL.pdf>.
6. ASEAN Integration Report 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.asean.org/?static_post=asean-integration-report-2015.
7. Концепція розвитку АСЕАН до 2025 року "ASEAN 2025: Forging ahead together" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.asean.org/storage/2015/11/ASEAN_2025_Forging_Ahead_Together.pdf.
8. Служба статистики АСЕАН щодо торгівлі послугами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.asean.org/?static_post=asean-trade-in-services.
9. Огляд Рамкової угоди з торгівлі послугами АСЕАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investasean.asean.org/index.php/page/view/asean-free-trade-area-agreements/view/757/newsid/870/asean-framework-agreement-on-services.html>.
10. Огляд економічного співтовариства АСЕАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.asean.org/asean-economic-community/>.

Надійшла до редколегії 18.05.16

режими для видобутку і накопичення вартості в світовій капіталістичній системі.

Нові організаційні режими створили суперечливий вплив на характер праці. На нашу думку, більш високі рівні віддаленого співробітництва між високотехнологічними працівниками йдуть паралельно з їх кочуванням, тобто здатністю переміщуватися в просторі і в цифровізованому світі. Проте, на робочому місці інновації також призводять до безпрецедентного тиску на робочі ритми